

NO. III / 1998

ISSN 1301-2746

ADALYA

SUNA-İNAN KIRAÇ AKDENİZ MEDENİYETLERİ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ
SUNA & İNAN KIRAÇ RESEARCH INSTITUTE ON MEDITERRANEAN CIVILIZATIONS

ADALYA

SUNA-İNAN KIRAÇ AKDENİZ MEDENİYETLERİ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ YILLIĞI
ANNUAL OF THE SUNA & İNAN KIRAÇ RESEARCH INSTITUTE ON MEDITERRANEAN CIVILIZATIONS

Bilim Kurulu / Advisory Board

Fahri IŞIK, Akdeniz Üniversitesi / Mediterranean University
Sencer SAHİN, Akdeniz Üniversitesi / Mediterranean University
Havva İŞKAN, Akdeniz Üniversitesi / Mediterranean University
Oğuz TEKİN, İstanbul Üniversitesi / University of Istanbul
Burhan VARKIVANÇ, Akdeniz Üniversitesi / Mediterranean University

Yayın Yönetim / Editorial Board

Kayhan DÖRTLÜK
Üftade MUŞKARA

Çeviriler / Translations

Doğan TÜRKER
T.M.P. DUGGAN

Yapım / Production

Zero Ltd. Şti.

Yazışma Adresi / Mailing Address

Kaleiçi Barbaros Mah. Kocatepe Sk. No.25
07100 ANTALYA-TÜRKİYE
AKMED@akmed.org.tr

ISSN 1301-2746

İçindekiler

Gülsün Umurtak <i>Observations on a Group of Pottery Finds from the EBA Levels at Bademtaşçı Höyük</i>	1
Fahri Işık <i>"Yunan Mucizesi Var mıydı?"</i>	13
Frank Kolb <i>Hanedanlık Yerleşiminden Otonom Kente Gelişme: Klasik Çağ'da Likya'da Akıltırasyon</i>	37
F. Fatih Gülsen <i>The Doric Rock Tomb at Antiphellos</i>	63
Burhan Varkıvanç <i>Miniaturlampen aus dem Demeterheiligtum in Kaunos</i>	87
Mustafa Şahin <i>Myndos'tan Ölüm Yemeği Sahneli İki Stel</i>	97
Gül İşin <i>The Ruins at Kozan-Bodrumkaya: Pednelissos</i>	111
Boris A. Raev - E.I. Bespalyj <i>The "Vorontsovski 3" Kurgan, Krasnodar Region</i>	129
Paul Kessener - Susanna Piras <i>The Aspendos Aqueduct and the Roman-Seljuk Bridge Across the Eurymedon</i>	149
B. Yelda Olcay <i>Tarsus Cumburiyet Alanı Kazısı Cam Buluntuları</i>	169
Lale Doğer <i>İzmir Arkeoloji Müzesi Koleksiyonları'ndaki Sualtı Buluntusu Slip Teknikli Bizans Seramikleri</i>	179
Muhammet Güçlü <i>Varsaklar'ın Yerleşim Bölgeleri: Antalya Yöresinde Varsaklar</i>	195
Ertuğ Öner <i>Zur Geomorphologie der Eşen - Deltaebene und des antiken Hafens von Patara in der Südwesttürkei</i>	207
Ergun Kapitan <i>Kelenderis'de Demir Cevheri Metalurjisi</i>	221

İzmir Arkeoloji Müzesi Kolleksiyonları'ndaki Saultı Buluntu Slip Teknikli Bizans Seramikleri

Lale DOĞER*

Seramik ürünler üzerine teknik olarak bir çok amaçla uygulanan slip (astar), kaolin ve kuvartzin karışımıyla elde edilen ve seramik hamurundan daha az özlü çamur tabakasıdır.

Astar, teknik olarak pürüzsüz ve genelikle beyaz yüzey elde etmek ve sıralı boyaların akmasını önlemek amacıyla kullanılır. Akitma ve fırça ile sürmek suretiyle kendi adı ile anılan bezeme tekniği grubunu oluşturur. Hem teknik olarak hem de bazı bezemelerinde İslam sanatı etkisi taşıyan "Slip Boyalı Kaplar" (Slip Painted Ware), Bizans boyalı teknikli sırılı seramik sanatı içinde 11. yüzyılın başlarından Geç Bizans Dönemi'ne kadar uygulama alanı bulmuş önemli bir grubu oluşturur¹.

İzmir Arkeoloji Müzesi Kolleksiyonları'nda bulunan 17 adet slip teknikli kap, form ve bezeme repertuvarları ile slip teknikli Bizans seramiklerinin en ilginç örneklerini sunarlar. Buluntu yerleri bilinmeyen bu kaplar müsadere ve hibe yoluyla dört partide sgraffito, kazima, akitma boyalı Ege-Bizans seramikleri ile birlikte müzeye intikal etmiştir. Hemen hemen kapların tümünde dış yüzeyler kalker ve fosillerle kaplı olup sultı buluntuşu oldukları kesindir. Genelde açık kırmızımsı kahverengi (2,5 YR 6/4), açık kırmızı (2,5 YR 6/6), sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) ve açık kahverengi nüanslarında hamura sahip kaplar, çukur tabak ile çanak formundadır (Res. 1). İç yüzey ile dış yüzey ağız kenarları şeffaf açık sarı, yeşilimsi sarı ve açık yeşil renk sırlıdır. İç yüzeyleri ile düz ağız kenarları slip teknikinde işlenmiş bezemelere sahiptir. Kap merkezlerinde yer alan ana bezeme unsuruna göre; geometrik düzenler halinde bitkisel bezeme ve hayvan figürlü bezemeler olmak üzere başlıca iki grup belirlenir.

Geometrik Düzenler Halindeki Bitkisel Bezemeli Kaplarda; geometrik unsurlarla bitkisel unsurların aynı yüzey üzerinde bireleşikleri, ters yönde bir küçük bir büyük spiraller şeklinde stilizasyona uğramış rumilerle kıvrım dalların basit geometrik düzenlemeler halinde tanzim edildiği karma bir dekorasyon görülür.

* Yrd.Doç.Dr. Lale Doğer, Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü, Bizans Sanatı Anabilim Dalı Bornova-İzmir.

Çalışmanın hazırlanmasında yardımcılarını esirgemeyen ilgili müze müdür ve uzmanlarına teşekkürler borç bilirim.

¹ Bu kaplarda desenler, doğrudan doğruya beyaz slip'in (astar) koyu solüsyonunun bisküvi üzerine boyanması suretiyle uygulanmaktadır. En erken örnekleri Korinthos buluntularıyla 11. yüzyılı verir. Örnekleri için bk. Corinth XI, Lev. XXIX a-b, Lev. XXXI a-p. Ancak Demre kazalarında bu tür kapların 10. yüzyıla ait olduğu belirtilen örnekleri de bulunmuştur. Bk. Y. Ötüken, "1989 Yılında Antalya'nın Demre İlçesi'ndeki Aziz Nikolaos Kilisesi'nde Çalışmalar", VIII. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 1990, 178.

Kapların iç yüzeylerdeki bezemeler sultı şartlarında büyük tahrıbat uğramıştır. Bunlar arasında oldukça sağlam durumdaki bazı kaplar, dört ayrı kompozisyonla karşımıza çıkmaktadır.

14688 envanter numaralı çukur tabakta, merkezde içleri rumileri andıran spiraller ve kıvrım dalları doldurulmuş büyükçe bir eşkenar üçgen ile bu üçgenin her bir kenarına paralel yerleştirilmiş üç küçük üçgenden ibaret kompozisyon yer almaktadır. Merkezi üçgenin uçları düğüm şeklinde kırvılmış olup kabın ağız kenarı da şerit halinde siple kaplanmıştır (Res. 1g, 2).

Bu kabın benzeri, Korinthos kazalarında² ele geçmiştir. Batık buluntusu olarak hem bezeme hem de form olarak benzerleri ise Atina Kanellopoulos (Res. 3)³, İstanbul Arkeoloji Müzesi⁴ ile Antalya Müzesinde (env. no 2.12.78) bulunmaktadır. Bodrum Sultı Arkeoloji Müzesi 2266 envanter numaralı kap ile Alanya Müzesi 1.34.75 envanter numaralı kap da benzer bezeme taşımaktadır. Bu kaplarda genelde, merkez etrafındaki üçgen sayıları ile üçgen formların düğüm ve spiral şeklinde kırvılmış uçlarında farklılıklar izlenmektedir. Ağız kenarları şerit halinde siple kaplanmış bu örneklerin parçalar halindeki benzerleri, Selçuk-Ayasuluk Tepesi St. Jean Kilisesi kazaları⁵ ile Doğu Phokis Valtesi ve Smiksi'deki yüzey araştırmalarında⁶ ele geçmiştir.

İzmir Arkeoloji Müzesi'ndeki 8145 envanter numaralı bir çanak ile 12437 envanter numaralı çukur tabakta yer alan bezemelerin bu stilin en grift örneklerini oluşturuğu görülmektedir.

Süsleme literatüründe genellikle "arabesk" olarak tanımlanan ve İslam bezeme sanatında "boşluk korkusu"⁷ terimiyle açıklanan tarzda, yüzeyin tamamını süsleme eğilimi sergileyen 8145 envanter numaralı çanakta (Res. 1e, 4), merkezde yer alan üçgenin konturları köşelerde tekrar üçgenler şeklinde açılarak, bir kenarı eğrisel hatlı üçgenlerle birbirine bağlanmaktadır. Tüm sınırlanmış alanlar yoğun biçimde rumi benzeri spiraller ve kıvrım dalları doldurulmuştur. Tümüyle büyük bir üçgen oluşturan kompozisyon, üç taraftan bir kısmı aşınmış durumda kıvrım dalları çevrelenmiştir. Dudak üzeri dahil ağız kenarına, dört-beş adet kısa paralel ve içiçe eğrisel hatlar sıralı olarak yerleştirilmiştir.

12437 envanter numaralı çukur tabakta (Res. 1f, 5) ise iki tarafında ince yapraklı bulunan bir dal motifi taşıyan merkezi madalyon ile madalyon konturuna dayandırılmış üç küçük üçgenden oluşan büyükçe bir üçgen kompozisyon usta yorum göstermektedir. Tüm bu kompozisyon da üç adet madalyoncukla sıralı dizilmiş uzun kıvrım dalları çevrelenmektedir. Kabın dışa çekik düz ağız kenarı içiçe yarı dairelerden oluşmuş motiflerle bezeli ise de çoğu aşınmış durumdadır.

2 Bk. Corinth XI, Lev. XXXII a no 749.99 Res. 75.

3 Bk. E. Brousari, "Collection Paul Kanellopoulos: Vases Byzantins", BCH 112, 1988, 510 Res. 19(8).

4 Bk. T. Ergil, "1970'de Bodrum'da Batık Gemiden Çıkan Bizans Dönemi Seramik Kapları" Antik&Dekor 26, 1994, 34 no 19.

5 Bk. E. Parman, "Ayasoluk'da Bulunan Sırı Bizans Keramikleri", Bedrettin Cömert'e Armağan (1980) 334 Res. 3.

6 Bk. P. Armstrong, "Some Byzantine and Later Settlements in Eastern Phokis", BSA 84, 1989, Lev. 7(10-12), 10(8).

7 Arabesk tanımı için bk. V. Porter-O. Watson, "Tell Minis' Wares", bk. C.J. Allan (ed.) Syria and Iran Three Studies in Medieval Ceramics. Islamic Art IV (1987) 184; O. Grabar, İslam Sanatının Oluşumu (1988) 157 vd.; Boşluk korkusu terimi için bk. A. Turanlı, Sanat Terimleri Sözlüğü (1966) 23.

Bu tabak üzerindeki iğne yapraklı bitkisel motif Korinthos slip buluntusu slip teknikli bir çanak parçasında da görülmektedir. Bu örnekte iğne yapraklı bitkisel motif kabın ağız kenarına sıralanarak, aradaki boşluklar spiralli bezemelerle doldurulmuştur (Res. 6). Spirallerin bordür gibi uzun şeritler halinde kullanıldığı başka bir bezeme örneği ise Antalya Müzesi 60'da (etüt) kayıtlı kapta bulunmaktadır. Aynı Müze'deki 3663 envanter numaralı kap üzerinde, çok ünik geometrik bir düzenlemeye, içleri spiralli üçgenlerin yer aldığı izlenmektedir. 3658 envanter numaralı kap da form olarak çukur tabağın benzeri olmaktadır.

14679 (Res. 1ç, 7) ve 8146 (Res. 1b, 8) envanter numaralı çanaklarda da bezemeler oldukça aşınmıştır. Her iki çanak da benzer kompozisyonda olup kıvrım dallar taşıyan merkezi madalyonun, içleri rumi benzeri spiraller ve kıvrım dallarla bezeli sarkık üçgenlerden ibaret geniş bir band ile çevrelendiği görülmektedir.

Bu bezemelerinin benzerleri yine Korinthos⁸, Khalkis⁹, Atina Agorası¹⁰, İstanbul Büyük Saray (Res. 9)¹¹ kazılarından ele geçmiştir. Bunlardan Korinthos örneği merkezi motif ile de benzer olup bu motif ile Kufi yazı taklısı motiflerin birlikte yer aldığı başka bir slip örnekte yine bir Korinthos buluntusudur¹².

12385, 519.6.971, 12428 (Res. 1c, 10), 529.6.971 (Res. 11) envanter numaralı çanaklarda bezemeler kısmen korunmuştur. Ancak merkezden radyal olarak aynı yöne kıvrılan bitkisel bezeme ile etrafındaki yuvarlak kontura dayandırılmış içleri önceki örneklerde benzer spirallerle dolu sarkık üçgenlerden ibaret kompozisyon taşındıkları ihtimali kuvvetli görülmektedir. 519.6.971 numaralı örneğin benzeri Alanya Müzesi'ndeki henüz envantersiz etüdüük bir kap da bulunmaktadır.

14666 envanter numaralı çanakta (Res. 12), merkezde simetrik düzenlenmiş bitkisel bezemenin kalıntıları mevcuttur. 520.6.971 envanter numaralı çanakta (Res. 13) ise merkezde içi spirallerle dolu üçgen ile etrafında çepeçevre sarkık üçgenlerden sadece üç adedi seçilebilmektedir.

Doğu Phokis'te Ege Kapları'nın da ele geçtiği Mikhaelidina yerleşiminden slip parçalarından biri, ikinci örneğimiz 8145 envanter numaralı çanağın ağız kenarındaki iç içe zikzag motifini, diğer Kufi yazı taklısı motifler içeren Korinthos buluntusundaki Kufi yazı taklısı motiflerin alt kısmını taşımakta, diğer biri ise 14666 numaralı çanağın simetrik bezemeli kompozisyonu anımsatmaktadır¹³.

⁸ Bk. Corinth XI, Lev. XXXII d no 748.

⁹ Bk. M. Meladini-Georgopoulou, "Μεσοιαντικα Μνημεια Ευβοιαω 1973-1974", ADelt chron. 29, 1973-1974, Lev. 323 orta sıra sol.

¹⁰ Bk. A. Frantz, "Middle Byzantine Pottery in Athens", Hesperia 7, 1938, Res. 33(A6). Atina Agorası buluntularından başka örnekler için bk. F.O. Waage, "Roman and Byzantine Pottery from the Agora", Hesperia 2, 1933, 324 Res. 18 (a-c).

¹¹ Örnek için bk. R.B.K. Stevenson, "The Pottery", The Great Palace of the Byzantine Emperors, First Report 1935-1938 (1947) Lev. 20(2), 25(12). İstanbul Büyük Saray kazalarında tabaka V'de bulunan bu kabı yayınlayan R. Stevenson, slip teknikli grubun tipik özelliği olan bu motiflerin yakın benzerlerinin duvar resimlerinde görülen dini elbiseler üzerinde de kullanılmış olduğunu belirtmektedir bk. Stevenson, age. 50 vd. dn. 5. 13. yüzyılda Korinthos'ta bulunmuş Proto-Majolika kapların iç yüzeylerinde yer alan çok benzer kompozisyon ile sarkık üçgenler, Ch. Morgan tarafından yine Korinthos'ta bulunmuş muhtemelen İran kaynaklı İslam kaplarındaki süslemeye benzetilerek, doğrudan İran etkileri olarak tanımlanmaktadır bk. Corinth XI, 107, 111. Proto-Majolika kaplar için bk. Corinth XI, Lev. XXXVI a no 805, f no 842, Lev. XXXVII j no 906; İslam (İran?) seramigi için bk. Corinth XI, 196 Res. 149.

¹² Bk. Corinth XI, Lev. XXXII k no 755.

¹³ 11. yüzyıl örnekleri için bk. Corinth XI, Lev. XXXI i,m no 705, 711, k,z; Armstrong, age. Lev. 9(2,3,5).

14720 ve 12411 envanter numaralı çanaklarda ise içi spirallerle dolu üçgen motiflerinden çok az miktar bezeme, 14723 ve 973.2.2 envanter numaralı çanaklarda ise birkaç damla astar ile sır kalıtsından başka bir şey korunamamıştır.

Hayvan Figürleri İle Bezemeli Kaplarda; iç yüzeyinin merkezinde bezeme elamanı olarak hayvan figürüne yer verilmiştir. İki çanağı süsleyen bu figürler, oldukça aşınmış bir kuş ile kısmen belirlenebilen bir balıktır (?). Bu figürler, sgraffito ve kazıma, kazıma-sgraffito teknikli örneklerdeki gibi bitkisel motiflerle kullanılmıştır.

8147 envanter numaralı çanağın merkezine profilden sağa doğru resmedilmiş kuş figürü, uzun gaga ve bacakları, kabarık gövde ve kısa kuyruğu ile bir su kuşudur (Res. 14). Sol bacağın eklem yerinden kıvrık, sağ bacağın ise geride verilmesi ile kuşun hareket halinde olduğu izlenimini yaratılmıştır. Baş üzerinde yuvarlak göz oldukça belirgindir.

Su kuşunun etrafını gaga hizasından başlayan beş iri spiralin yer aldığı kıvrım çevrelemekte, kıvrım dalı simgeleyen bu motif, çiçeksi demete benzer sapla sonlanmaktadır. Ayrica dalın iki tarafındaki boşluklara da, bitkisel motifli kaplarda görülen minik spirallerden oluşmuş uzun kıvrım dalları yerleştirilmiştir.

Çanağın merkezinde profilden sağa resmedilmiş su kuşu figürlü kompozisyonlara, Korinthos kazalarından¹⁴ bir parça ile ve Selçuk-Ayasuluk Tepesi St. Jean Kilisesi Atrium 1960-62 kazalarından ele geçmiş bir kap üzerinde rastlanmaktadır. İki de yeşil sırlı alan parçalar da bitkisel bezemeler ile kuşların gövde ve hareket halinde stil birliği gösteren uzun bacakları korunmuştur (Res. 15).

12401 envanter numaralı çanakta bezemeler çok aşınmış olup kap merkezinde sola doğru profilden resmedilmiş, göz ve solungaç yarığı belli bir balık figürü yer almaktadır (Res. 1d). Figürün karşısında bir balık figürü daha olabileceği tahmin edilen izler var ise de bunun yaniltıcı olma ihtimali fazladır. Ancak figürün veya figürlerin, içleri kıvrım dalları temsil eden spirallerle dolu eşkenarlar dizisi ile çevrelendiği kısmen korunan iki örnekten bellidir. Antalya Müzesi 59'da (etüt) kayıtlı benzer formda bir çanakda merkezde balık figürü ile etrafında spiralli bezemeler görülmektedir.

Yukarıda verilen Korinthos örnekleri 12. yüzyıl olarak kataloglamış olup metin içinde daha çok 12. yüzyılın ilk çeyreğinden bahsedilmektedir. Araştırmacı, bu dönemde yerel pazarın ithal mallar tarafından bastırıldığı, bezeme repertuvarında da değişimler olduğu ve sadece bir kaç atölyenin üretimi devam ettiğini de belirtmektedir¹⁵. Kanellopoulos Müzesi'ndeki örneği yayinallyan E. Brouscari ise bu Korinthos buluntularından birini 12. yüzyıl ortası olarak referans almış, Kanellopoulos kabını ise ihtiyatla 12. yüzyıl sonu olarak vermiştir¹⁶.

Bezemede stil birliği gösteren slip teknikli kapların çoğu İzmir Arkeoloji Müzesi'ne, içeriinde Ch. Morgan'ın 12. yüzyıl ortasına tarihlediği 'Gelişmiş Stil Sgraffito' (Developed Style Sgraffito) grubu kaplarına benzer bitkisel ve hayvan figürlü kaplar ile ilk kez A.H.S.

¹⁴ Bk. Corinth XI, Lev. XXXII g, no. 761.

¹⁵ Corinth XI, 100, 101, 103. Ch. Morgan, spirallerin deform olmuş şekli ile bezemelerin bulunduğu örneklerin 13. yüzyıldır devam eden yerel üretimin imati olduğunu da belirtmektedir. Bk. age. 103 Res. 80 no 779. Khersonessos'ta 1984 yılında bulunmuş ve 13-14. yüzyıllara tarihlenmiş içi spiralli üçgenler olmuş kompozisyon için bk. I.S. Chic huron (ed.), Byzantine Cherson Catalogue of Exhibition (1991) 195 no 208.

¹⁶ Bk. Brouscari, age. 509 no 8.

Megaw'ın Ege Kapları (Aegean Ware) olarak tanımladığı¹⁷ kazıma (incised) teknikli su kuşu, balık ve bitkisel seramikleri içeren 1988 yılında ele geçmiş büyük müsadere grubu ile ulaşmıştır.

Ayrıca benzer sgraffito bitkisel bezemeli, kuş figürlü, kazıma bitkisel bezemeli kapların yer aldığı 1974 yılında hibe edilen grup içinde de slip kapların bulunduğu görülmektedir.

1971 ve 1973 yılında hibe edilen gruplar da yine benzer 'Gelişmiş Stil Sgraffito' ve kazıma teknikli örnekle birlikte, slip teknikli kaplar da bulunmaktadır¹⁸.

Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi'ndeki slip teknikli 2266 envanter numaralı kap ise bu müzeye; 1966 yılındaki satın alma grubunda 'Gelişmiş Stil Sgraffito' teknikli kuş (env. 2267), geniş oyma teknikli (incised ware) tavşan (2268) ve kazıma-sgraffito teknikli (incised-sgraffito) insan figürlü (2207) kaplarla birlikte müzeye girmiştir. 7593 envanter numaralı diğer slip teknikli kap ise benzer sgraffito bitkisel motifli, kuş figürlü, kazıma su kuşu, balık, bitkisel bezemeli kapları ihtiva eden 1975 yılındaki Marmaris'ten büyük müsadere grubu ile birlikte bulunmuştur.

Antalya Müzesi'ndeki slip teknikli kaplardan 3570 envanter numaralı olan yine benzer sgraffito bitkisel (env. 3574, 3546), sgraffito balık (env. 3571), kazıma su kuşu (env. 3526), kazıma bitkisel (env. 3544) bezemeli 1966 yılında Finike açıklarından müsadere grubu içinde yer almıştır. 3663, 3658 envanter numaralı slip kaplar ise sgraffito (env. 3662, 3654) ve kazıma sgraffito (env. 3656) teknikli kaplarla birlikte 1970 yılında Finike Gümrüğü'nden alınmıştır. Env. no 2.12.78 envanter numaralı slip kap ile 1.12.78 envanter numaralı sgraffito teknikli kap da 1978 yılında Antalya'dan birlikte satın alınmışlardır.

Alanya Müzesi'nde de envantersiz etüdüllük slip teknikli kap, kazıma su kuşu ve bitkisel bezemeli kaplarla birlikte İncekum'dan bağış olarak gelmiştir¹⁹.

Gerek slip ve birlikte bulundukları kapların çok yakın benzerlerinin, araştırmacılar tarafından genellikle Kastelorizo Batığı'ndan ele geçen akitma boyası, kazıma su kuşu, balık, bitkisel bezemeli Ege-Bizans kapları içinde değerlendirilmesi²⁰, gerek kazı ve yüzey buluntuları ile müzelerden aldığımız sonuçlar, İzmir Arkeoloji Müzesi'ndeki kapların Türkiye'ye en yakın mesafedeki Kastelorizo (Meis) Batığı'ndan olmasını muhtemel kılmaktadır. Ayrıca İzmir Arkeoloji Müzesi'ndeki Kastelorizo Batığı kaplarına benzer örneklerin TÜBİTAK tarafından yapılan kil analizleri²¹ ile Kuzey Ege Denizi ortalarında yolculuğu kesilen Pelagos

¹⁷ Megaw'ın Ege Kapları olarak tanımladığı seramikler için bk. A.H.S. Megaw, "An Early Thirteenth-Century Aegean Glazed Ware", bk. G. Robertson-G. Henderson (ed.) In Studies in Memory of David Talbot Rice (1975) 34-45.

¹⁸ İzmir Arkeoloji Müzesi'ndeki gruplara ait seramiklerin envanter numaraları için bk. L. Doğer, İzmir Arkeoloji Müzesi'ndeki Sualtı Buluntusu Bizans Sırılı Seramikleri (Yayınlanmamış Doktora Tezi) E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı (1997) 246.

¹⁹ Müzelerden aktarılan örnekler, buluntular arasından karşılaştırma için seçilenlerdir.

²⁰ Bk. G. Philotheou-M. Michailidou, "Plats byzantins provenant d'une épave près de Castellorizo", bk. V. Deroche-J.M. Spieser (ed.), "Recherches sur la céramique byzantine", BCH Suppl XVIII, 1989, 175 Res. 2a (aşağıda Philotheou-Michailidou 1989 olarak kısaltılmıştır); G. Philotheou-M. Michailidou, "Byzantina pinakia apo to fortio navagis-menou ploiou konta sto Castellorizo", ADelt 41, 1991, 291-293 Şek. 16-18 (aşağıda Philotheou-Michailidou 1991 olarak kısaltılmıştır).

²¹ İzmir Arkeoloji Müzesi buluntularının TÜBİTAK Kimya Bölümü'nde Atomik Absorbsiyon yöntemi ile belirlenen kil analizleri sonuçları için bk. Doğer, age. 145, 191.

Batı'ından ele geçmiş 'Gelişmiş Stil Sgraffito' kapların Marc ve Ismene Fitch Labaratuvarında gerçekleştirilmiş kil analizleri²² arasında uygunluk görülmekte olup tüm bu kapların aynı zaman dilimine ait henüz üretim yerini²³ bilmemişiz yerel bir veya birkaç atölyenin sınırlı sayıda üretimleri oldukları izlenimi edinilmektedir.

Kastellorizo Batı' ve benzer örnekleri araştırmacılar tarafından genellikle 12.-13. yüzyılara tarihlendirilmekle birlikte, bu kapların en erken 12. yüzyıl ortası I. Manuel Komnenos Dönemi'ne (1143-1180) tarihlendirebileceğimiz Ege-Bizans Kapları oldukları, en azından 1180 yılına kadar üretilmiş olabilecekleri ve son üretimlere kullanım süreci de eklendiğinde 12. yüzyıl sonrası ve 13. yüzyıl başlarına kadar tarihlenen tabakalardan ele geçmelerinin normal olacağı görüşü ağırlık kazanmaktadır²⁴.

²² A.H.S. Megaw ve R.E. Jones tarafından 1983 yılında yayınlanmış Pelagos Batı, Korinthos, Atina ve İstanbul'dan örneklerin March ve Ismene Fitch labaratuvarında gerçekleştirilmiş kil analizleri hakkında geniş bilgi için bk. A.H.S. Megaw ve R.E. Jones, "Spectrographic Analyses of Byzantine and Allied Pottery", BSA 78, 1983, 235-265.

²³ G. Philotheou-M. Michailidou, Kastellorizo Batı kategorisine giren kap parçalarının E. Papavasiliou tarafından Rodos'ta bir Ortaçağ kentinde, bilinmeyen bir kilisenin kazısında 13. yüzyıl tabakasında bulunduğunu referans vermekszin belirtmektedir. Bk. Philotheou-Michailidou 1989, 186; Philotheou-Michailidou 1991, 330.

²⁴ Bu seramiklerin tarihlendirilmelerine ilişkin geniş bilgi için bk. Doğer, age. 250-255.

Katalog

No 1 - (Res. 1g, 2) İzmir Arkeoloji Müzesi Env. No: 14688.

Ağız Çapı: 0.210 m. Taban Çapı: 0.082 m. Yükseklik: 0.050 m. Sır: İç yüzeyde şeffaf sarı, dış ağız kenarında izi mevcut. Form: Hemen hemen dik alçak halka kaide, merkezde dış bükey yayvan gövde, basit ağız kenarı, sivriltilmiş dudak.

Benzer Örnekler: *Form ve bezeme:* Corinth XI, 246 no 749, Lev. XXXII a, Res. 75b; Brousescari 1988, 510 Res. 8, 516, Res. 19(8); Ergil, age. 34 no 19; Antalya Müzesi Env. No: 2.12.78. *Bezeme:* Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Env. No: 2266. Merkezi üçgen etrafına beş adet küçük üçgenden ibaret kompozisyon için: Alanya Müzesi Env. No: 1.34.75.

No 2 - (Res. 1e, 4) İzmir Arkeoloji Müzesi Env. No: 8145.

Ağız Çapı: 0.268 m. Taban Çapı: 0.108 m. Yükseklik: 0.091 m. Sır: Aşınmış. İç ve dış yüzey ağız kenarında şeffaf uçuk sarı renk sır kalıntıları mevcut. Form: Dışa doğru açılan alçak halka kaide, merkezde dış bükey derince gövde, gövde geçişinde keskin kavisli dışa açılan yüksek ağız kenarı, yuvarlatılmış dudak.

Benzer Örnekler: *Form:* Armstrong, age. 27 Res. 16 no 27 (monokrom teknikli); 33 Res. 19 no 75.

No 3 - (Res. 1f, 5) İzmir Arkeoloji Müzesi Env. No: 12437.

Ağız Çapı: 0.262 m. Taban Çapı: 0.108 m. Yükseklik: 0.046 m. Sır: Aşınmış. İç ve dış yüzey ağız kenarında şeffaf sarı renk sır kalıntıları mevcut. Form: Dik, içten kademeli alçak halka kaide, merkezde hafif konveks sığ ve yayvan gövde, dışa çekik düz tablalı ağız kenarı, yuvarlatılmış dudak.

Benzer Örnekler: *Form:* Rice, age. Res. 26c; Antalya Müzesi Env. No: 3658. Brousescari 1988, 516 Res. 19(6) (sgraffito teknikli). *Merkezde bitki motif:* Corinth XI, 247 no 759, Lev. XXXII c; *şerit halinde kıvrım dal:* Antalya Müzesi no 60 (etüt).

No 4 - (Res. 1ç, 7) İzmir Arkeoloji Müzesi 14679.

Ağız Çapı: 0.272 m. Taban Çapı: 0.120 m. Yükseklik: 0.090 m. Sır: İçte çok aşınmış şeffaf sarımsı yeşil. Form: Hemen hemen dik, alçak halka kaide, merkezde hafif dış bükey orta derinlikte yayvan gövde, gövde geçişinde keskin kavisli düşey ağız kenarı, sivriltilmiş dudak.

Benzer Örnekler: *Form:* Corinth XI, 99 Res. 75 no 754; Armstrong, age. 6 Res. 2 no 1; *Merkezdeki bezeme:* Corinth XI, 246-247 no 748, 755, Lev. XXXII d, k; *Genis band:* Meladini-Georgopoulou, age. Lev. 323 orta sıra sol; Frantz, age. Res. 33 A6; Stevenson, age. Lev. 20.2, 25.12; Antalya Müzesi Env. No: 3570.

No 5 - (Res. 1b, 8) İzmir Arkeoloji Env. No: 8146.

Ağız Çapı: 0.275 m. Taban Çapı: 0.100 m. Yükseklik: 0.092 m. Form: Dışa doğru açılan alçak halka kaide, merkezde dış bükey orta derinlikte yayvan gövde, gövde geçişinde kavisli kalınlaşmış hemen hemen düşey ağız kenarı, yuvarlatılmış dudak.

Benzer Örnekler: *Form:* A. Hoti, "Ene me glazure nga qyteti i Durresit", Iliria 1, 1989, 233 Lev. III no. 19.

No 6 - (Res. 1c) İzmir Arkeoloji Müzesi Env No: 12385.

Ağız Çapı: 0.027-0.275 m. Taban Çapı: 0.100-0.120 m. Yükseklik: 0.092 m. Form: Dışa doğru açılan alçak halka kaide, merkezde dış bükey orta derinlikte yayvan gövde, gövde geçişinde keskin kavisli düşey ağız kenarı, sivriltilmiş dudak.

No 7 - İzmir Arkeoloji Müzesi Env. No: 519.6.971.

Ağız Çapı: 0.265 m. Taban Çapı: 0.115 m. Yükseklik: 0.083 m. Sır: Çok aşınmış, şeffaf açık yeşil renk sır kalıntıları mevcut. Form: Kalın alçak halka kaide, merkezde onveks orta derinlikte yayvan gövde, gövde geçişinde kavisli düşey ağız kenarı, sivri dudak.

No 8 - (Res. 10) İzmir Arkeoloji Müzesi Env. No: 12428.

Ağız Çapı: 0.275 m. Taban Çapı: 0.115-0.117 m. Yükseklik: 0.085 m. Sır: Çok aşınmış, şeffaf sarı renk kalıntılar mevcut. Form: Dışa doğru açılan alçak halka kaide, merkezde dış bükey orta derinlikte yayvan gövde, hemen hemen düşey ağız kenarı, sivriltilmiş dudak.

No 9 - (Res. 11) İzmir Arkeoloji Müzesi Env. No: 529.6.971.

Ağız Çapı: 0.277-0.290 m. Taban Çapı: 0.110 m. Yükseklik: 0.090 m. Sır: Aşınmış, şeffaf sarı renk. Form: Alçak düzensiz kalınlık ve yükseklikte halka kaide, orta derinlikte yayvan gövde, düşey ağız kenarı, sivriltilmiş dudak.

No 10 - (Res. 12) İzmir Arkeoloji Müzesi Env. No: 14666.

Ağız Çapı: 0.265 m. Taban Çapı: 0.115 m. Yükseklik: 0.087 m. Sır: Aşınmış, şeffaf açık yeşil renk kalıntılar mevcut. Form: Dışa doğru açılan alçak halka kaide, orta derinlikte yayvan gövde, gövde geçişinde keskin kavisli düşey ağız kenarı, sivriltilmiş dudak.

No 11 - (Res. 13) İzmir Arkeoloji Müzesi Env. No: 520.6.971.

Ağız Çapı: 0.262 m. Taban Çapı: 0.115 m. Yükseklik: 0.075 m. Astar: Kaide altında pudramsı çok açık kahverengi ince tabaka. Sır: Çok aşınmış. İç yüzeyde şeffaf sarı renk kalıntılar mevcut. Form: Genel olarak Kat. No 6 (Müze env. no 12385) ile benzer.

No 12 - İzmir Arkeoloji Müzesi Env. No: 14720.

Ağız Çapı: 0.275-0.280 m. Taban Çapı: 0.118 m. Yükseklik: 0.080-0.085 m. Sır: Çok aşınmış. Açık yeşil renk sır kalıntıları mevcut. Form: Genel olarak Kat. No 6 (Müze env. no 12385) ile benzer. Kaide düzensiz kalınlık ve yüksekliktedir.

No 13 - İzmir Arkeoloji Müzesi Env. No: 12411.

Ağız Çapı: 0.265 m. Taban Çapı: 0.115 m. Yükseklik: 0.080 m. Sır: Çok aşınmış. İç yüzeyde şeffaf sarı renk kalıntılar, dış ağız kenarında izleri mevcut. Form: Genel olarak Kat. No 6 (Müze env. no 12385) ile benzer.

No 14 - İzmir Arkeoloji Müzesi Müze Env No: 14723.

Ağız Çapı: 0.285 m. Taban Çapı: 0.125 m. Yükseklik: 0.080 m. Hamur: Aşınmış. İç yüzeyde kırmızımsı sarı, ağız kenarına doğru kahverengi görünümde. Sır: Tamamen aşınmış. Form: Genel olarak Kat. No 6 (Müze env. no 12385) ile benzer. Kai-de düzensiz kalınlık ve yükseklikte olup iç yüzeyde merkez düzdür.

No 15 - İzmir Arkeoloji Müzesi Müze Env. No: 973.2.2.

Ağız Çapı: 0.260 m. Taban Çapı: 0.115 m. Yükseklik: 0.080 m. Astar: Dış yüzey ağız kenarında pembemsi kavuniçi renk, kaide altı pudramlı açık kahverengi tabaka mevcut. Sır: Çok aşınmış. İç yüzeyde şeffaf yeşil renk bir kaç kalıntı mevcut. Form: Genel olarak Kat. No 6 (Müze env. no 12385) ile benzer. İç yüzeyde merkez düzdür.

No 16 - (Res. 14) İzmir Arkeoloji Müzesi Env. No: 8147.

Ağız Çapı: 0.290 m. Taban Çapı: 0.115 m. Yükseklik: 0.085 m. Sır: Çok aşınmış. İç yüzeyde şeffaf yeşil renk sır kalıntıları mevcut. Form: Dik, alçak halka kaide, orta derinlikte yayvan gövde, gövde geçişinde kalınlaştırılmış kısa düşey ağız kenarı, sivriltilmiş dudak.

Benzer Örnekler: Form: Antalya Müzesi no 59 (etüt); *Monokrom teknikli olarak* Armstrong, age. 15 Res. 10 no 12, 21 Res. 13 no. 63.

No 17 - (Res. 1d) İzmir Arkeoloji Müzesi Env. No: 12401.

Ağız Çapı: 0.275 m. Taban Çapı: 0.118 m. Yükseklik: 0.075 m. Sır: Çok aşınmış. İç yüzeyde, şeffaf sarı renk kalıntılar mevcut. Form: Alçak halka kaide, orta derinlikte yayvan gövde, gövde geçişinde keskin kısa düşey ağız kenarı, sivriltilmiş dudak.

Summary

Byzantine Ceramic Ware in Glazed Slip Technique Which Were Found Underwater and are Today in the İzmir Archaeological Museum Collections

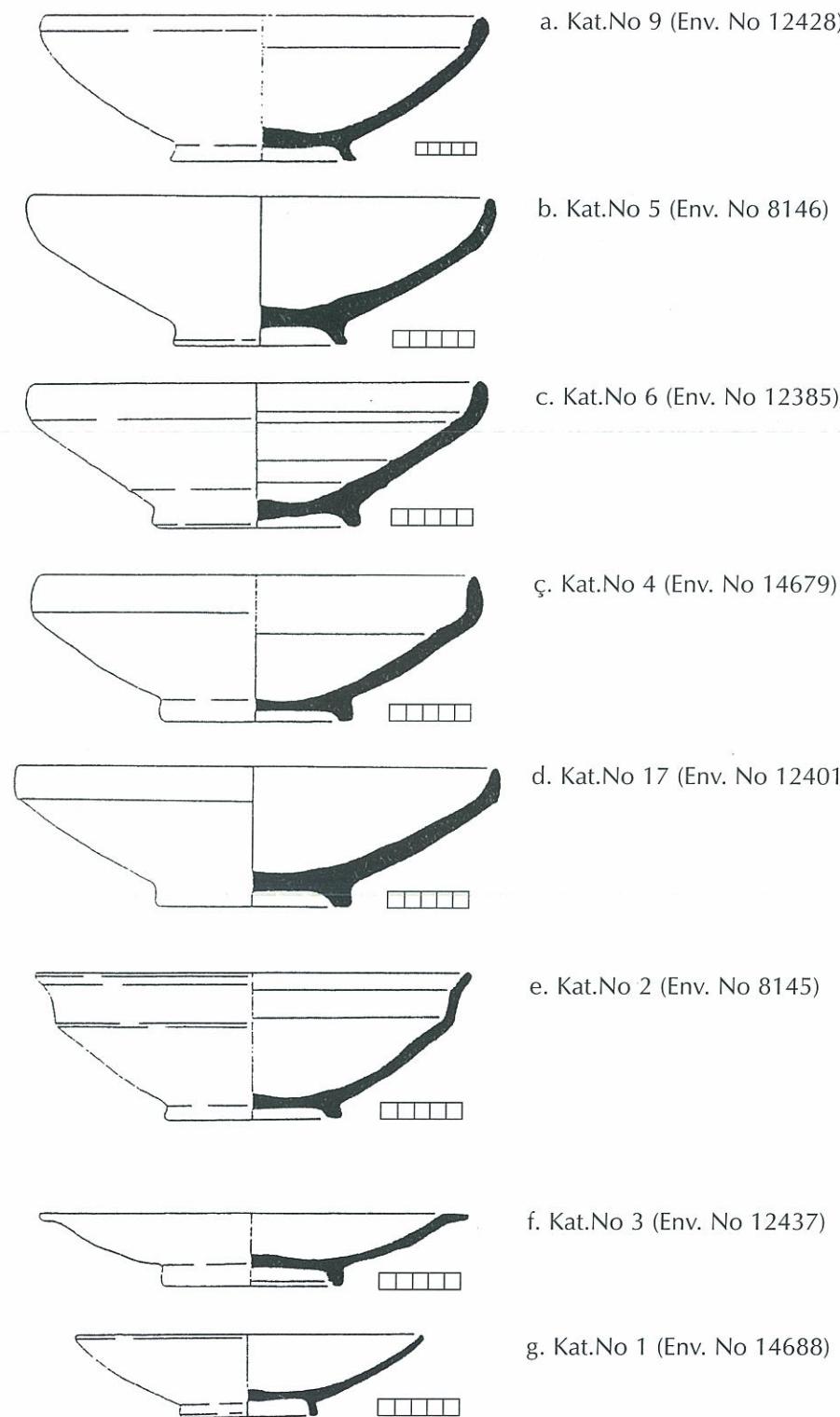
In this article, 17 examples of ceramic pots in glazed slip technique, today in the İzmir Archaeological Museum's collections, are discussed. These pieces, acquired for the Museum by purchase, are catalogued after an assessment of their various forms and types of decoration. According to the main decorative motif to be seen at the center of the inner surface, these pots are classified into two groups: those which carry decoration surrounding foliage, and those which carry decoration with animal figures.

On those pots with a decoration based on foliage, these elements of foliage are combined with geometrical elements, on the same surface. An alternative mixed decoration is observed, where *rumi* (curled leaves) and twisting branches are stylized as big and small spirals and are arranged into simple geometric patterns. The ornamentation of the inner surfaces of these pots has been greatly damaged due the long period of their immersion underwater. Of those which remained intact, the author identifies four different compositions.

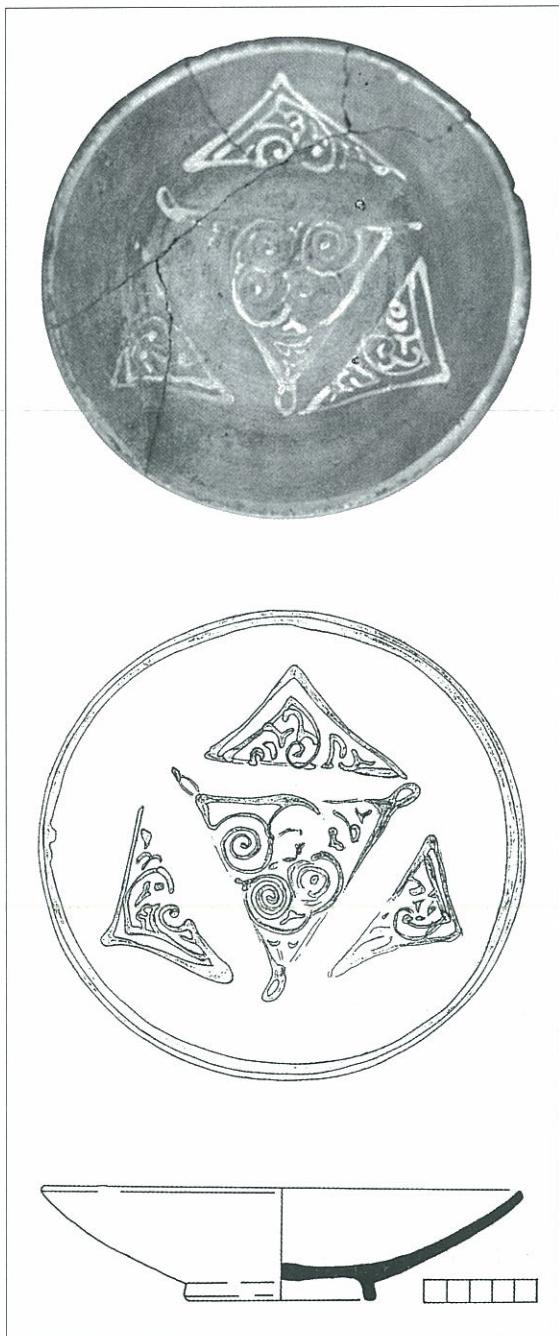
Of the pots belonging to the second group, those carrying decoration with animal figures, the animal figure is used as the central decorative feature. Of the figures seen on two pots, one is identified as a bird, and the other as something resembling a fish. As seen in these examples, it can be said that the animal figures, together with foliage motifs, are executed by a process of incision and sagraffito techniques.

The author observes that it appears highly probable that these pots, present in the İzmir Archaeological Museum's collection, have come from the wreckage of a ship, sunk off the coast of Kastellorizo (Meis). This is because of the use of slip technique on these pots, together with very similar articles found in the area, which are understood by researchers to belong to the type of Aegean-Byzantine Ware: of glazed slipware, with incised water fowl, fish and foliage ornaments, salvaged from the wreck of Kastellorizo, and because of excavated and surface finds, in addition to conclusions obtained from museums.

The match obtained by the clay analysis carried out by TÜBİTAK on samples similar to the sunken Kastellorizo pots, with the clay analysis of the finds from the sunken Pelagos, gives the impression that all the pots were produced in the same period and in limited numbers, from one or several local workshops. The location of the workshop(s) has not as yet been determined. The author concludes, by suggesting that if a period of usage is added to the latest date of production of these pots, it can be understood that these pots are Aegean-Byzantine Ware and can be dated to between the late 12th and early 13th century.

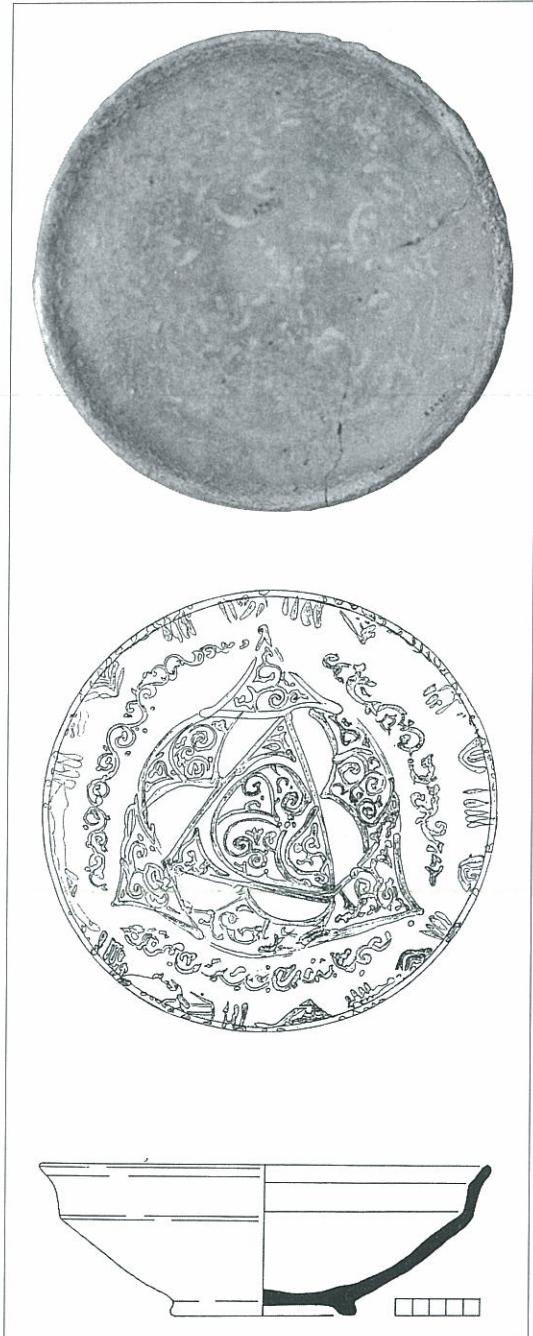
Resim 1 Izmir Arkeoloji Müzesi, Slip teknikli kap formları.

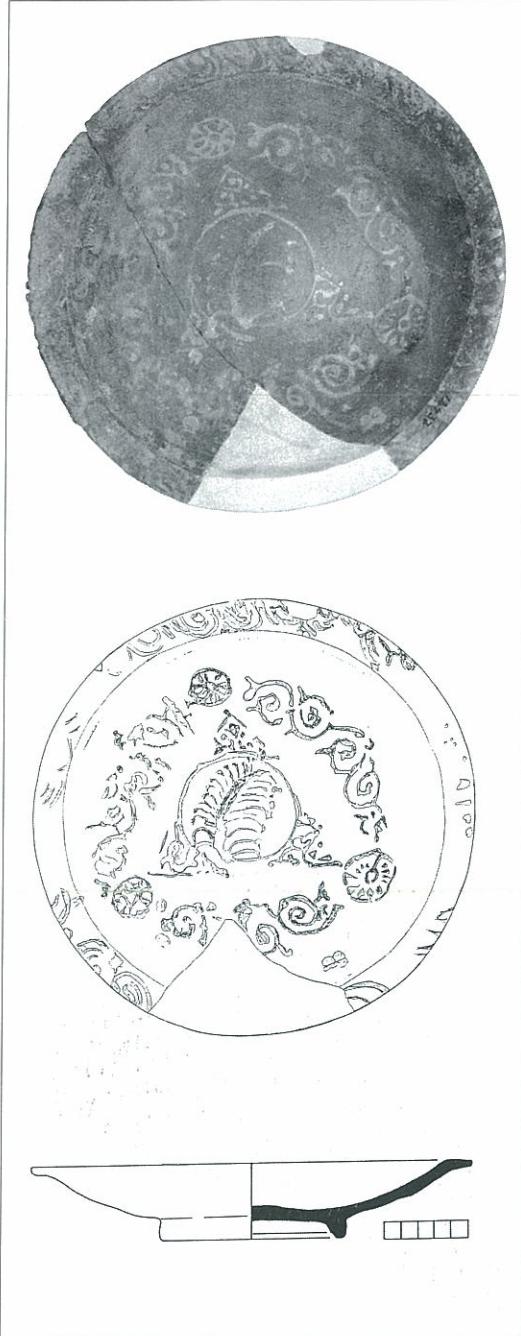
Resim 2 İzmir Arkeoloji Müzesi,
14688 envanter numaralı çukur tabak.

Resim 3 Atina Kanellopoulos Müzesi,
çukur tabak (Brouscari, age. 510 Res. 19.8).

Resim 4 İzmir Arkeoloji Müzesi,
8145 envanter numaralı çanak.

Resim 5 İzmir Arkeoloji Müzesi,
12437 envanter numaralı çukur tabak.

Resim 6 Korinthos kazı buluntusu çanak
parçası (Corinth XI, Lev. XXXII d).

Resim 7 İzmir Arkeoloji Müzesi,
14679 envanter numaralı çanak

Resim 8 İzmir Arkeoloji Müzesi,
8146 envanter numaralı çanak.

Resim 9 İstanbul Büyük Saray kazı bulutusu
çanak parçası (Stevenson, age. Lev. XXXII d).

Resim 10 İzmir Arkeoloji Müzesi,
12428 envanter numaralı çanak.

Resim 11 İzmir Arkeoloji Müzesi,
529.6.971 envanter numaralı çanak.

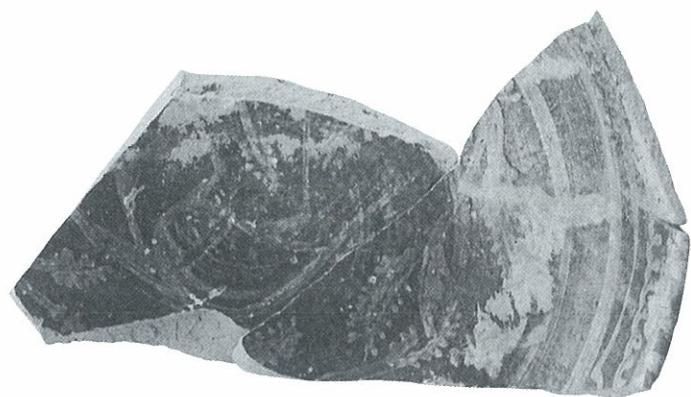
Resim 12
İzmir Arkeoloji Müzesi,
14666 envanter numaralı çanak.

Resim 13
İzmir Arkeoloji Müzesi,
520.6.971 envanter
numaralı çanak.

Resim 14
İzmir Arkeoloji Müzesi,
8147 envanter numaralı
çanak.

Resim 15
Selçuk Ayasuluk Tepesi
St. Jean Kilisesi
1960-62 kazı buluntusu
çanak parçası.